

Tysklands tilgang til vandmiljø, vandløbsrestaureringer, vandråd og virkemidler

En studietur til Tyskland gav indsigt i tyskernes tilgang til opgaven med at forbedre vandmiljøets tilstand og brug af frivillige virkemidler. Vandrådene har en stor rolle, og samspillet mellem rådgivning og myndigheder er også grebet anderledes an end i Danmark.

I Tyskland er der stor forskel på, hvordan man arbejder med sikring af god og rentabel landbrugsproduktion, godt vandmiljø og god naturtilstand, hvilket var en af hovedkonklusionerne fra en studietur, hvor vi var på besøg i forskellige områder, herunder Niedersachsen, der ligger i det gamle Vesttyskland og Mecklenburg Vorpommern, der ligger i det gamle Østtyskland.

Her er inspiration til arbejdsmetoder, som der praktiseres i de to områder, og til konkrete virkemidler, der kan sikre bedre natur og miljøforhold.

Organisering og samarbejde om opgaver

Kendetegnende for begge områder er, at man samarbejder om at finde løsninger. Men bl.a. qua områdernes forskellighed gribes tingene meget forskelligt an.

Niedersachsen:

Her er der etableret samarbejde om grundvandsbeskyttelsen, men også om forbedring af overfladevandet, bl.a. vandløb. Der er i den forbindelse etableret forskellige råd, bl.a. et "grundvandsråd", hvor de lokale vandværker, landmændene og den lokale vandmyndighed har stemmeret.

I grundvandsrådet har man tilknyttet rådgivere, bl.a. det regionale Landwirtschaftskammer Niedersachsen, men også lokale rådgivningscentre. Herudover kan man konsultere andre, f.eks. natur og miljømyndigheder, hvis man finder behov herfor.

Såvel Landwirtschaftskammer Niedersachsen som grundvandsrådet har den helt centrale rolle, at de skal finde løsninger, der sikrer, at vandforbrugerne får god og tilstrækkeligt vand samtidig med, at landmændene får opfyldt deres ønsker og behov for vand til vanding, men også får fundet veje til at sikre den gode vandkvalitet gennem bl.a. frivillige aftaler med landmændene om ændret dyrkningspraksis osv.

Arbejdet bygger på, at man gennem involvering og frivillige aftaler skal finde løsningerne. Og man oplever, at metoden giver en række fordele: Virkemidler bliver hurtigt implementeret, der er større accept af krav og landmændene bliver involveret i at udvikle nye virkemidler. Bemærkelsesværdigt var det i øvrigt, at landmændene tilsyneladende i vid udstrækning betragtede de ansatte i rådene som "deres folk" – og det er dem de kontakter, hvis der f.eks. er problemer med afvandingen.

I Mecklenburg Vorpommern er der også et tæt samarbejde mellem de centrale aktører. Vi hørte om samarbejdet omkring Vandrammedirektivet. Det samarbejde foregik mellem forsøgsinstitution, der havde en meget praktisk indsigt i produktionsmetoder og forsøg, landbrugs- og

miljømyndigheden og miljøstyrelsen. Disse aktører kunne berette om et meget tæt samarbejde om en optimeret planteproduktion og et fokus på at gødske optimalt med mindst muligt tab til miljøet.

Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Herudover hørte vi om, hvordan der lokalt er etableret vandråd. Disse råd er der valg til. Vandrådene har fokus på sikring af et godt vandmiljø, bl.a. via etablering af større restaureringsprojekter. Mecklenburg Vorpommern er en del af det tidligere Østtyskland, og dermed har landbrugene været drevet i store statskollektiver. Efter murens fald, er statskollektiverne omdannet til selskaber, hvor mange af de tidligere ansatte er blevet medejere. Derfor er landskabet stadig præget af meget store marker. Gennemsnitsstørrelsen på et landbrug i denne del af det tidligere Østtyskland ligger på næsten 900 ha. Vi oplevede, at disse meget store landbrug har ressourcer til at eksperimentere med løsninger der tilgodeser såvel produktionen som vandmiljøet. Vi oplevede således, at ét brug var gået "all in" på Yara sensorer, mens et andet landbrug samarbejdede med et firma om at finde gode efterafgrøde-blandinger og samarbejdede med myndigheden om at få minivådområder til at fungere.

Landbrugsrådgivning Niedersachsen

Landmændene rådgives om, hvordan de kan beskytte grundvandet, og de kan indgå frivillige aftaler om tiltag. Eksempler på tiltag er grønne marker om vinteren, mindre jordbearbejdning, gyllenedfældning, efterafgrøder og gødningsplaner. Det afhænger meget af den enkelte rådgiver, hvor mange der indgår frivillige aftaler. Nogle rådgivere får 95 % af landmændene med, og der ses en naboeffekt. Når det drejer sig om drikkevandsområder får landmændene betaling fra drikkevandsforsyningen, men de får ikke altid helt dækket deres omkostninger. Alligevel vil de gerne være med, for de stoler på rådgivningen. Landmændene kan indgå en aftale om nedsat gødningsmængde, og det modtager de en kompensation for. Aftalen kan ændres hvert år. Landmændene betaler selv 50 % af rådgivningen. Rådgiverne udfører også kontrol.

Nogle landmænd kan få gratis rådgivning om vanding, hvis de har point nok. Pointsystemet er bygget op omkring jordbundsforhold, antal ha og antal dyr, og lavt antal point betyder, at der ikke er problemer med udledning og derfor ikke er behov for rådgivning.

Eksempler på frivillige tiltag: Randzoner mod kompensation

I Niedersachsen kan landmanden indgå i en frivillig aftale om 5 meter randzoner langs vandløb med vandselskabet. Han får en engangserstatning, der modsvarer afgrødetabet i 25 år og han beholder jagtretten. Det er vandselskabet, der sørger for den årlige slåning af randzonen, han skal ikke selv gøre noget. Aftalen tinglyses. Inden for de 5 meter kan vandløbet genslynges eller selv ændre forløb, uden det har nogen betydning for landmanden. Som markering af 5 meter-linjen slås der træpæle i jorden langs markkanten.

Pæle markerer 5 meter randzonen. Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES.

Der er adgang for offentligheden, men det er en gammel rettighed, der også giver offentligheden lov til at færdes på tværs af markerne, når der ikke er afgrøder. Randzonerne medfører i sig selv ikke ændrede adgangsforhold.

Processen med etableringen af randzonerne var som følger: Lodsejerne blev først kontaktet af vandrådet via brev, men der kom først gang i aftalerne, da hver enkelt landmand blev besøgt. Da det er frivilligt at deltage, ser man vandløb, hvor der er 5 meter randzoner på en del af strækningen og ingen randzoner på andre dele. Langs vandløbene plantes der gerne træer på den ene side, som kan give skygge til vandløbet. Ved hjælp af den rette grødeskæring i strøm-renden, kan udrettede vandløb hjælpes til selv at remeandre (få et snoet forløb). Det er vandrådet, der står for grødeskæringen.

Hvis vandløbet ligger dybt, bliver kanterne i nogle tilfælde rettet af, så der dannes en dobbeltprofil, hvorved vandløbet får mere kontakt med jordoverfladen, og vandløbets fysiske forhold forbedres. Der udlægges desuden gydegrus.

Der plantes træer langs vandløbet for at forbedre den fysiske tilstand.
Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Grødeskæringen i strømrøden understøtter vandløbets egen gensønning.
Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Nyslynget vandløb med gydegrus. Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Vandløb kan flyttes til markkant

I forbindelse med åbning eller genslyngning af et vandløb, kan vandløbet flyttes til en mere praktisk placering, så det i stedet for at gennemskære en stor mark, f.eks. kan ligge langs et markskel. Dermed bliver det ikke til så stor en gene for landmanden, og der er større chance for, at han vil være med i en aftale om genslyngning.

Gensnoet vandløb, som er flyttet fra et forløb midt i marken til et forløb langs markskel og læhegn. Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Minivådområder

Minivådområder er endnu på det eksperimenterende stadiet i Tyskland. Nedenstående er et billede af et minivådområde, der er etableret på et stort landbrugskooperativ i det tidligere Østtyskland. Effekten af det var ikke så god, som den burde være.

Det ene af kun to minivådområder i Mecklenburg Vorpommern.
Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Tegning og tekniske detaljer over minivådområdet. Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Efterafgrøder

Det er frivilligt at etablere efterafgrøder, men landmændene har i meget høj grad taget dem med i markplanen, fordi de kan se, at efterafgrøderne har en betydning for opsamling af kvælstof. Det østtyske landbrugskooperativ som vi besøgte, eksperimenterer med forskellige blandinger.

Efterafgrøde bestående af en frøblanding med bl.a. olieræddike og havre.
Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Forsøg med forskellige blandinger til efterafgrøder. Foto: Susanne Øster Sørensen, SEGES

Storlandbrug med fokus på præcisionsgødskning

Driftslederen på et stort østtysk landbrugskooperativ på ca. 2.400 ha fortalte om, hvordan de på baggrund af tætliggende målinger af jordens indhold af næringsstoffer tildeler præcis de rette mængder næringsstoffer ved hjælp af GPS-udstyr. Gødningen tildeles tre til fire gange i løbet af vækstsæsonen. På trods af teknikken er det dog stadig nødvendigt med den sunde dømmekraft, når man skal vurdere behovet.